

Akcent w języku polskim

Bibliografia:

- Źródło: Barbara Broszkiewicz, Jerzy Jarek, *Teatr szkolny. Akcent, intonacja, intencja*, Wrocław 2004, s. 90–91.

Twoje cele

- przećwiczysz właściwe akcentowanie sylab w wyrazie i wyrazów w zdaniach,
- odróżnisz akcent wyrazowy od akcentu zdaniowego.

Akcent to sposób wymowy wyrazów właściwy dla mieszkańców danego kraju lub obszaru. Polega na podkreśleniu głosem sylab w wyrazie (akcent wyrazowy) i wyrazów w zdaniu (akcent zdaniowy). Nauka zajmująca się badaniem dźwięków mowy ludzkiej to fonetyka.

Więcej informacji o akcentowaniu wyrazów znajdziesz w lekcji [Połóż akcent na akcent.](#)

Ćwiczenie 1

Dopasuj wyrazy do poniższych reguł dotyczących poprawnego akcentowania.

Akcent na przedostatnią sylabę

Akcent na trzecią sylabę: formy czasownika w czasie przeszłym i wyrazy pochodzenia obcego zakończone na -yka, -ika

Akcent na czwartą sylabę: tryb przypuszczający czasowników w 1. i 2. osobie liczby mnogiej

rabarbar

fizyka

poszłście

zjedliśmy

kolor

ugotowalibyście

cybernetyka

zastona

perfumy

zrobilibyśmy

Ćwiczenie 2

Przeczytaj podane poniżej wyrazy i dopisz do każdego sylabę, na którą pada akcent.

Wyraz	Sylaba, na którą pada akcent
kierowaliście	<input type="text"/>
matematyka	<input type="text"/>
ryba	<input type="text"/>
kwiaty	<input type="text"/>
helikopter	<input type="text"/>
lokomotywa	<input type="text"/>
ceramika	<input type="text"/>
antylopa	<input type="text"/>
czytaliśmy	<input type="text"/>
cywilizacja	<input type="text"/>
jajko	<input type="text"/>

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 3

Wypisz podane w poprzednim ćwiczeniu wyrazy, przyporządkowując je do właściwej grupy.

1. W wyrazach dwusylabowych akcent pada na pierwszą sylabę.
2. W wyrazach czterosylabowych i dłuższych akcent główny pada na drugą sylabę od końca.
3. W wyrazach obcego pochodzenia zakończonych na -ika, -yka akcent pada na trzecią sylabę od końca.
4. W 1. i 2. osobie liczby mnogiej czasowników przeszłych akcent pada na trzecią sylabę od końca.

Ćwiczenie 4

Przeczytaj podane poniżej zdania, a następnie wyróżnij sylaby akcentowane w poniższych zdaniach.

Pouczyliśmy się fizyki, a potem poszliśmy do kina na „Władcę Pierścieni”.

Od dziecka fascynowała się tańcem, dlatego została baletnicą.

zielony

Po u czy li śmy się fi zy ki, a po tem po szliśmy do ki na na „Wła dcę Pier ście ni”.

Od dzie cka fa scy no wa ła się tań cem, dla te go zo sta ła ba let ni cą.

Ćwiczenie 5

Po wysłuchaniu nagrania wskaż zdanie, w którym poprawnie zaakcentowano wyraz *fonetyka*.

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1HmOTeF4>

Uczę się fonetyki.

Uczę się fonetyki.

Uczę się fonetyki.

Uczę się fonetyki.

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 6

Przeczytaj podane wyrazy. Obok każdego z nich zapisz sylaby akcentowane, które ułożone po kolei utworzą hasło.

niebo

fotograf

wypełnić

niedorzeczny

Hasło:

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 7

Wzorując się na ćwiczeniu 5., zaszyfruj wyraz wesele. Zadbaj, aby w ćwiczeniu znalazły się wyrazy, w których akcent pada na 3. i 4. sylabę.

Ćwiczenie 8

Z rozsypanych wyrazów wybierz te, w których akcent pada na przedostatnią sylabę. Policz litery i ułóż wyrazy od najkrótszego do najdłuższego – ostatnie litery utworzą hasło.

nos ☐	staw ☐	ubaw ☐	maraton ☐	fizyka ☐	taktyka ☐	katar ☐
telewizory ☐	miasto ☐	gramatyka ☐				

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

miasto	◆
maraton	◆
katar	◆
ubaw	◆
telewizory	◆

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Hasło:

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 9

Wysłuchaj nagrań i zaznacz wyraz, który został zaakcentowany w każdym ze zdań.

Ania wyszła z psem na spacer.

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1HmOTeF4>

spacer

Ania

wyszła

psem

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Rozboliło mnie gardło, dlatego poszłam do lekarza.

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1HmOTeF4>

mnie

lekarza

rozboliło

gardło

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Na wakacje planujemy wyjechać do Grecji.

Materiał audio dostępny pod adresem:

<https://zpe.gov.pl/b/P1HmOTeF4>

wyjechać

wakacje

Grecji

planujemy

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 10

Przeczytaj kilka razy zdania z ćwiczenia 9., akcentując za każdym razem inny wyraz i uzupełnij wniosek.

Ania wyszła z psem na spacer.

Ania **wyszła** z psem na spacer.

Ania wyszła z **psem** na spacer.

Rozboliło mnie gardło, dlatego poszłam do lekarza.

Rozboliło **mnie** gardło, dlatego poszłam do lekarza.

Rozboliło mnie gardło, dlatego **poszłam** do lekarza.

Rozboliło mnie gardło, dlatego poszłam **do lekarza**.

Na wakacje **planujemy** wyjechać do Grecji.

Na wakacje planujemy **wyjechać** do Grecji.

Na wakacje planujemy wyjechać **do Grecji**.

Wniosek: Dzięki akcentowi zdaniowemu | wyrazowemu można zmodyfikować znaczenie wyrazów | zdań , które przekazują te same treści. Akcentując wyrazy | zdania , za każdym razem osiągamy inny | ten sam cel.

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Zapoznaj się z wierszem *Nietoperz i wrona*, a następnie wykonaj polecenia.

” Barbara Broszkiewicz, Jerzy Jarek

Nietoperz i wrona (parafraza utworu Jana Brzechwy, Żuraw i czapla)

Przykro jest nietoperzowi,
Że samotnie nocą łowi.
Patrzy – wrona na gałęzi
Już nie kracze – ale rzezi.

Rzecz do niej zachwycony:

– Piękna wrono, szukam żony.
Będę kochał cię, wierz mi,
Więc czym prędzej się pobierzmy.

Wrona pióra swe najeża:

– Nie chcę męża nietoperza!

A nietoperz obrażony:

– Trudno, będę żył bez żony.

Ale wrona myśli sobie:

– Czy właściwie dobrze robię?

Gdy nietoperz mi się zwierza,

Machnę się za nietoperza!

Do takiego wniosku doszła
I do nietoperza poszła:
– Przyszłam spełnić twe życzenie.

– Teraz ja się nie ożenię!

Poszła wrona obrażona,
A nietoperz:
– Co za żona!
Chyba pójdę i przeproszę.

Włożył czapkę, wdział kalosze
I do wrony znowu puka:

– Czego pan tu u mnie szuka!

– Chcę się żenić.

– Pan na męża!

Po co pan się nadwyręża.

Znów nietoperz obrażony:

– Trudno, będę żył bez żony.

Znowu wrona myśli:

– Szkoda.

Wszak nie jestem taka młoda.

Choć nie lubię tego zwierza,

Machnę się za nietoperza.

Do takiego wniosku doszła
I do nietoperza poszła.

Tak już chodzą lata długie:
Jedno chce, to nie chce drugie.
Chodzą wciąż tą samą drogą,
Ale pobrać się – nie mogą.

Źródło: Barbara Broszkiewicz, Jerzy Jarek, *Teatr szkolny. Akcent, intonacja, intencja*, Wrocław 2004, s. 90–91.

Źródło: Learnetic SA, licencja: CC BY 4.0.

Polecenie 1

Wysłuchaj nagrania nr 1, a następnie przeczytaj płynnie wiersz, skandując wyrazy oraz głośno akcentując wyróżnione sylaby.

nie-to-perz i wro-na

przy-kro **jest** nie-to-pe-rzo-wi
że sa-mo-tnie **no**-cą **to**-wi
pa-trzy **wro**-na na ga-tę-zi
już nie kra-cze ale **rzę**-zi
rze-cze **do** niej za-chwy-co-ny
pię-kna **wro**-no **szu**-kam **żo**-ny
bę-dę ko-chał cie-bie **wierz** mi
więc czym **prę**-dziej **się** po-**bierz**-my
wro-na **pió**-ra **swe** na-**je**-ża
nie chcę **mę**-ża nie-to-pe-rza
a nie-to-perz o-bra-**żo**-ny
tru-dno **bę**-dę **żyć** bez **żo**-ny
a-le **wro**-na **my**-śli **so**-bie
czy wła-**ści**-wie **do**-brze **ro**-bię
gdy nie-to-perz **mi** się **zwie**-rza
ma-chnę **się** za nie-to-pe-rza
do ta-kie-go **wnio**-sku **do**-szła
i do nie-to-pe-rza **po**-szła
przy-szłam **speł**-nić **twe** ży-cze-nie

te-raz ja się **nie** o-**że**-nię
po-szła **wro**-na o-bra-**żo**-na
a nie-to-perz **co** za **żo**-na
chy-ba **pój**-dę i prze-**pro**-szę
wło-żyć **czap**-kę **wdział** ka-**lo**-sze
i do **wro**-ny **zno**-wu **pu**-ka
cze-go **pan** tu u mnie **szu**-ka
chcę się **że**-nić **pan** na **mę**-ża
po co **pan** się **nad**-wy-**rę**-ża

znów nie-to-perz o-bra-żo-ny
tru-dno bę-dę żył bez żo-ny
zno-wu wro-na my-śli szko-da
wszak nie je-stem ta-ka mło-da
choć nie lu-bię te-go zwie-rza
ma-chnę się za nie-to-pe-rza
do ta-kie-go wnio-sku do-szła
i do nie-to-pe-rza po-szła
tak już cho-dzą la-ta dłu-gie
je-dno chce to nie chce dru-gie
cho-dzą wciąż tą sa-mą dro-gą
a-le po-brać się nie mo-gą

Polecenie 2

Na podstawie wiersza „Nietoperz i wrona” wymień sześć przykładów wyrazów, w których akcent pada na pierwszą sylabę. Swoje propozycje zanotuj poniżej.

Polecenie 3

Odczytaj wymienione przez siebie przykłady, akcentując w nich drugą sylabę. Czy brzmią one naturalnie? Czy przeczytanie wyrazów w ten sposób sprawiło ci jakąś trudność? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Polecenie 4

Wysłuchaj nagrania nr 2, a następnie przeczytaj płynnie wiersz, głośno akcentując wyróżnione wyrazy.

Nietoperz i wrona

Przykro jest nietoperzowi,

Że **samotnie** nocą **łowi**.

Patrzy – **wrona** na gałęzi

Już **nie** kracze – ale **rzezi**.

Rzecz do niej **zachwycony**:

– **Piękna** wrono, szukam **żony**.

Będę **kochał** cię, **wierz** mi,

Więc **czym** **prędzej** się **pobierzmy**.

Wrona pióra swe **najeża**:

– **Nie** **chcę** męża nietoperza!

A nietoperz **obrażony**:

– **Trudno**, będę **żył** bez żony.

Ale wrona **myśli** sobie:

– Czy właściwie **dobrze** **robię**?

Gdy **nietoperz** mi się **zwierza**,

Machnę się za **nietoperza**!

Do **takiego** wniosku **doszła**

I **do** **nietoperza** poszła:

– Przyszłam **spełnić** twoje życzenie.

– Teraz **ja** się nie ożenię!

Poszła wrona obrażona,

A **nietoperz**:

- Co za **żona**!

Chyba **pójdę** i **przepraszę**.

Włożył **czapkę**, wdział **kalosze**

I do **wrony** znowu **puka**:

- Czego **pan** tu u mnie **szuka**!

- Chcę się **żenić**.

- **Pan** na **męża**!

Po co **pan** się **nadwyreża**.

Znów nietoperz obrażony:

- **Trudno**, będę żył **bez żony**.

Znowu wrona myśli:

- **Szkoda**.

Wszak **nie jestem** taka młoda.

Choć nie lubię tego **zwierza**,

Machnę się za nietoperza.

Do **takiego** wniosku **doszła**

I do **nietoperza** poszła.

Tak już **chodzą** lata **długie**:

Jedno chce, to nie chce **drugie**.

Chodzą **wciąż** **tą samą** drogą,

Ale **pobrać się** - **nie mogą**.

Polecenie 5

Przeanalizuj każdą zwrotkę wiersza i wypisz wyrazy, które zostały zaakcentowane. Jak wpływają one na interpretację, co podkreślają, na co zwracają uwagę?

Przykład:

przykro, nietoperzowi, samotnie, patrzy, wrona, nie kracze, rzezi.

Podkreślenie uczuć nietoperza i zwrócenie uwagi na jego samotność. Akcja się zawiązuje, bo nietoperz spostrzega wronę.

Polecenie 6

Przeczytaj poniższy fragment, akcentując w nim:

- wykonawcę czynności;
- czas;
- miejsce, w którym dzieją się wydarzenia.

„Przykro jest nietoperzowi,

Że samotnie nocą łowi.

Patrzy – wrona na gałęzi

Już nie kracze – ale rzezi”.

Słownik

machnąć się

sformułowanie potoczne; tu: wyjść za mąż

Notatki ucznia

Bibliografia

Broszkiewicz B., Jarek J., (2004), *Teatr szkolny. Akcent, intonacja, intencja*, Wrocław: Wydawnictwo Europa.